

Міністерство освіти і науки України
Чорноморський національний університет імені Петра Могили

Лазарєва О. В., Мась А. Ю.

Розвиток заповідних територій

методичні рекомендації для студентів
спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»

Методичні рекомендації

Випуск 431

Миколаїв – 2023

УДК 502.211(477-751,3)(076)

Л 17

Рекомендовано до друку вченою радою Чорноморського національного університету імені Петра Могили (протокол № 7 від 31.08.2023 р.)

Рецензент:

Ступень Р. М., доктор економічних наук, доцент, завідувач кафедри геодезії та геоінформатики Львівського національного університету природокористування.

Л 17 **Лазарєва О. В.** Розвиток заповідних територій : метод. рек. для студентів спец. 193 «Геодезія та землеустрій», галузь знань 19 «Архітектура та будівництво» : метод. рек. / О. В. Лазарєва, А. Ю. Мась. – Миколаїв : Вид-во ЧНУ ім. Петра Могили, 2023. – 68с. – (Методична серія ; вип. 431).

У методичних рекомендаціях подано тематичний план лекцій та практичних занять, словник ключових понять, тести, контрольні запитання та практичні завдання, які використовуються для перевірки знань студентів.

Методичні рекомендації розраховані для викладачів та студентів вищих навчальних закладів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій», слухачів системи післядипломної освіти, керівників, спеціалістів та тих, чия діяльність пов'язана із розвитком заповідних територій.

УДК 502.211(477-751,3)(076)

© Лазарєва О. В., Мась А. Ю., 2023.

© ЧНУ ім. Петра Могили, 2023.

ISSN 1811-492X

ЗМІСТ

Вступ.....	4
Тема 1. Поняття заповідної справи.....	7
Тема 2. Історія розвитку заповідної справи.....	11
Тема 3. Категорії природно-заповідних територій.....	14
Тема 4. Правові основи заповідної справи.....	17
Тема 5. Проектування і створення заповідних територій.....	21
Тема 6. Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях.....	25
Тема 7. Екологічна мережа.....	29
Тема 8. Наукові дослідження на заповідних Територіях.....	33
Тема 9. Використання територій природно-заповідного фонду.....	36
Тема 10. Відповідальність за порушення правил охорони на за- повідних територіях.....	41
Тема 11. Особливості відновлення природно-заповідних терито- рій з урахуванням викликів сьогодення.....	45
Тема 12. Міжнародна співпраця України у природно-заповідній справі.....	49
Завдання для розв'язку	54
Список рекомендованої літератури.....	63

ВСТУП

Природне середовище завжди було тим ресурсом, який людина використовувала для розвитку матеріального виробництва, а також для збалансованого задоволення своїх потреб, не завдаючи шкоди навколишньому природному середовищу.

Проте, в умовах сьогодення військова агресія призвела до суттєвих порушень природного середовища, в деяких випадках має місце руйнація усталених форм природокористування, потребує необхідності підготовка відповідних фахівців для відновлення виконання функцій природоохоронних органів, що знаходилися під окупацією. Це дозволить компетентно та кваліфіковано, з урахуванням фактору часу на виконання певного виду робіт забезпечити розвиток і відновлення природно-заповідних територій у післявоєнний час.

Метою вивчення курсу є засвоєння майбутніми фахівцями знань про екологічні, теоретичні та практичні основи, нормативно-правове, наукове та інституційне забезпечення заповідної справи та формування у них навичок із охорони та управління об'єктами і територіями природно-заповідного фонду з урахуванням викликів сьогодення.

Завданнями дисципліни є:

- обґрунтування місця заповідної справи в сучасній природоохоронній діяльності в контексті відновлення заповідних територій;
- розкриття основних форм функціонування об'єктів природно-заповідного фонду, а також з'ясування їх значення для збереження біотичного різноманіття в умовах сучасних реалій;
- вивчення сучасного стану мережі об'єктів та територій природно-заповідного фонду;
- ознайомлення студентів з основними нормативно-правовими актами, що прийняті в контексті функціонування заповідної справи;
- формування у студентів вмінь застосовувати набуті знання для наукового обґрунтування об'єктів та територій природно-заповідного фонду;
- виокремлення особливості відновлення природно-заповідних територій з урахуванням викликів сьогодення.

Дисципліна «Розвиток заповідних територій» відноситься до циклу вибіркових дисциплін циклу професійної підготовки.

Курс «Розвиток заповідних територій» **тісно пов'язаний з іншими науковими дисциплінами** економічного та землевпорядного спрямування, такими, як землеустрій та організація території, економіка землекористування, земельні ресурси та розвиток агробізнесу, інноваційно-інвестиційна діяльність у землеустрої.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- етапи історичного і концептуального розвитку та сучасного стану заповідної справи;
- екосистемні функції заповідних територій та їх роль щодо збалансованого розвитку;
- природоохоронне законодавство у сфері заповідної справи;
- принципи збереження, відновлення та розширення територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- принципи формування національної, регіональних та локальних екомереж;
- можливі шляхи відновлення об'єктів природно-заповідних територій у післявоєнний час.

вміти:

- використовувати знання заповідної справи та особливості формування екомережі для збереження ландшафтного біорізноманіття;
- обґрунтовувати доцільність заповідання нових територій;
- використовувати принципи заповідання територій;
- розроблювати проекти організації території об'єктів природно-заповідного фонду;
- проводити наукові дослідження з тематики розвитку заповідних територій.

Структура методичних рекомендацій відображає зміст навчальної програми курсу «Розвиток заповідних територій» та підпорядкована меті найповнішого розкриття предмета курсу, реалізації його основних завдань.

Методичні рекомендації розраховані для викладачів та студентів вищих навчальних закладів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій», слухачів системи післядипломної освіти, керівників.

До кожної теми подаються контрольні запитання, які допомагають закріпити та поглибити теоретичні та практичні знання, отримані студентами в процесі вивчення навчального матеріалу.

Тести призначені для самоконтролю та перевірки набутих знань.

Засвоєння студентами теоретичних та практичних основ курсу «Розвиток заповідних територій» дасть можливість отримання знань про сутність заповідної справи, напрямки її розвитку, кроки відновлення заповідних територій в умовах сьогодення.

Тема 1. Поняття заповідної справи

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- сутність заповідної справи та її задачі;
- що відноситься до об'єктів заповідної справи;
- якісні зміни у переліку природно-заповідних категорій та у структурі природно-заповідного фонду України;
- структуру державного управління в охороні природи та природно-заповідній справі.

вміти:

- обґрунтовувати роль і місце заповідних територій з урахуванням викликів сьогодення;
- визначати проблеми, які на сьогодні існують у заповідній справі;
- правильно встановлювати об'єкти заповідної справи.
- розрізняти біосферне значення природно-заповідних територій.

План групового заняття:

1.1. Обґрунтуйте сутність заповідної справи та поясніть, чому вона є базою для природоохоронної діяльності людини.

1.2. Обґрунтуйте пріоритети стратегії заповідання з урахуванням викликів сьогодення.

1.3. Поясніть поняття природних територіальних комплексів як об'єктів заповідної справи.

1.4. Вкажіть, в чому полягає міждисциплінарний характер природно-заповідної справи.

1.5. В чому полягає основне завдання заповідної справи?

1.6. Вкажіть, які зміни відбулись з урахуванням сьогоденішньої ситуації у переліку природно-заповідних категорій та у структурі природно-заповідного фонду України.

1.7. Яка структура державного управління в охороні природи та природно-заповідній справі?

1.8. Які на сьогодні існують проблеми природно-заповідної справи в Україні, пов'язані з військовим станом?

1.9. Яке біосферне значення заповідних територій?

Тести для самоконтролю:

1. Заповідна справа – це:	а) наукова та практична діяльність зі збереження природи
	б) теорія і практика організації природних комплексів, їх збереження і відновлення, а також їх раціональне використання
	в) надання знань про роль і місце заповідних територій
	г) закони заповідування і охорони заповідних територій
2. Стратегія заповідування полягає головним чином у наступному:	а) раціональне використання ресурсів
	б) відновлення заповідних територій
	в) боротьба із забрудненням та заболоченням ґрунту
	г) заборона або обмеження діяльності людини на певних територіях
3. Як має формуватися єдина національна екомережа України:	а) шляхом створення Всеєвропейської екомережі;
	б) шляхом сприяння збереженню усіх природних та відновлення, за потреб і можливостей, порушених екосистем
	в) шляхом співпраці місцевих установ із владними структурами
	г) через надання рекреаційних послуг
4. В чому полягає основна задача заповідної справи?	а) збереження типових та унікальних природних комплексів
	б) збереження та відновлення ландшафтної та біологічної різноманітності

Розвиток заповідних територій

	в) управління біоценозами на користь природи і людства
	г) збереження можливості спілкування людини з природою
5. Охороняти як окремі об'єкти природи, так і середовище на великих, спеціально виділених територіях – це:	а) головна задача заповідних територій
	б) функції заповідників
	в) мета створення заповідників
	г) критерій приналежності до заповідних територій
6. Предметом заповідної справи є:	а) вивчення, виділення, резервування, проектування і функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду й екологічної мережі
	б) розвиток заповідних територій
	в) ділянки суші, що підлягають особливій охороні
	г) категорії земель України
7. Єдина територіальна система, яка включає ділянки природних ландшафтів, що підлягають особливій охороні, і території та об'єкти заповідного фонду, курортні і лікувально-оздоровчі, рекреаційні, водозахисні, полезахисні території та об'єкти інших типів, що визначаються законодавством України – це:	а) ділянки суші, що підлягають особливій охороні
	б) біологічна мережа
	в) об'єкти природно-заповідного фонду
	г) екологічна мережа
8. В аспекті формування та розвитку природно-заповідної мережі показниками сталого розвитку є:	а) загальна площа природно-заповідних територій в абсолютній та відносній («відсоток заповідності») кількості

	б) відсоток виконання Стратегії сталого розвитку
	в) наявність планів перспективного розвитку заповідної мережі держави
	г) якісний (категорійний) склад природно-заповідних територій
9. Які території є територіями з обмеженим землекористуванням?	а) відомчі території
	б) морські затоки, коси та прибережні захисні смуги вздовж морів
	в) природні території, розміщені в прикордонній зоні
	г) природні території, що знаходяться у віданні Міністерства оборони України і використовуються не за призначенням
10. Що є одним з першочергових заходів у розширенні мережі природно-заповідного фонду?	а) недопущення осушення та заболочення земельних ділянок
	б) оголошення зарезервованих територій об'єктами природно-заповідного фонду
	в) затвердження переліку цінних заповідних територій
	г) проєктування територій природно-заповідного фонду

Тема 2. Історія розвитку заповідної справи

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- основні етапи розвитку заповідної справи;
- особливості розвитку заповідної справи у період сьогодення;
- основні етапи створення територій природно-заповідного фонду;
- історичні особливості розвитку заповідної справи, що зумовлені впливом макрооточення.

вміти:

- аналізувати особливості основних етапів розвитку заповідної справи;
- планувати перспективи розвитку заповідної справи у поствоєнний період;
- охарактеризувати мережу заповідних територій в Україні;
- охарактеризувати процес охорони рослин і тварин в Україні з урахуванням викликів сьогодення.

План групового заняття:

- 2.1. Вкажіть основні етапи розвитку заповідної справи у 18-19 століттях.
- 2.2. Опишіть пріоритети розвитку заповідної справи у 20 столітті.
- 2.3. Розкрийте проблеми розвитку заповідних територій в умовах сьогодення.
- 2.4. Вкажіть характерні особливості сучасного етапу розвитку заповідної справи.
- 2.5. Що таке територія для збереження дикої природи?
- 2.6. На Вашу думку, що потрібно для відродження академічних принципів заповідної справи на сучасному етапі?
- 2.7. За яких умов у поствоєнний час можливий процес розширення мережі природно-заповідних територій?
- 2.8. Розкрийте основні характерні особливості сучасного етапу розвитку заповідної справи.

2.9. Вкажіть особливості становлення і створення заповідних територій.

Тести для самоконтролю

1. Поклоніння святим місцям та таїнствам природи – це:	а) ресурсне заповідання
	б) класичне заповідання
	в) сакральне заповідання
	г) традиційне заповідання
2. Який з етапів розвитку заповідної справи починається з часів первісних племен, які першими запровадили елементи культової охорони природи?	а) приватно-феодальний (XII – середина XVIII ст.)
	б) примітивно-релігійний (до XII століття)
	в) науково-пізнавальний (1850–1917 роки)
	г) первісний етап (з давнини до X століття)
3. Протягом якого етапу розвитку природно-заповідної справи зросли темпи заповідання дикої природи завдяки ентузіазму вчених, різних громад, любителів природи, наукових товариств, а також створювалися штучні природоохоронні об'єкти?	а) науково-пізнавальний (1850–1917 роки)
	б) приватно-феодальний (XII – середина XVIII ст.)
	в) примітивно-релігійний (до XII століття)
	г) починаючи з XX століття
4. Наукові засади ведення заповідної справи реалізуються у різних формах. Які, на Вашу думку, є найбільш перспективною?	а) дослідження природного (еволюційного) розвитку рослинного та тваринного світу
	б) встановлення шляхів збереження ділянок із типовим рослинним та тваринним світом
	в) необхідність збереження біорізноманіття Землі, тобто всієї різноманітності форм живого на

	різних рівнях його організації
	г) виділення у природних комплексах незвичайних, унікальних ділянок і явищ, розробка напрямів та методів їх збереження
5. Велика незмінена або слабо змінена ділянка, де зберігся природний характер території без великих населених пунктів і постійного її відвідування населенням, охорона та управління якою спрямовані на збереження даної території в природному стані – це:	а) територія для збереження дикої природи
	б) територія для збереження природних середовищ і видів
	в) територія охорони ресурсів
	г) закислена або заболочена територія
6. У якому році був проведений міжнародний саміт по охороні довкілля в Ріо-де-Жанейро?	а) у 1992 році
	б) у 2009 році
	в) у 1998 році
	г) у 2001 році
7. До Червоної книги України занесені:	а) популяції рідкісних тварин
	б) вимерлі види рослин і тварин
	в) зникаючі види рослин, тварин, грибів, папоротей;
	г) рослинні угруповання
8. До Зеленої книги України занесені:	а) рідкісні та зникаючі рослинні угруповання
	б) зникаючі види рослин, тварин, грибів, папоротей
	в) популяції рідкісних тварин
	г) вимерлі види рослин і тварин
9. Перший Літопис природи вийшов:	а) у 1991 році
	б) у 1978 році
	в) у 1882 році
	г) у 1985 році

10. Який природно-заповідний об'єкт був створений першим на території сучасної України?	а) Канівський
	б) Асканія-Нова
	в) Єланецький біосферний заповідник
	г) Український степовий

Тема 3. Категорії природно-заповідних територій

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- які існують категорії природно-заповідних територій;
- що таке природні та штучно створені об'єкти;
- як функціонують біосферні заповідники;
- особливості функціонування заказників, пам'яток природи, заповідних урочищ.

вміти:

- охарактеризувати етапи створення та особливості регіональних ландшафтних парків;
- розрізнити особливості створення штучно створених об'єктів;
- охарактеризувати особливості дендрологічних парків.

План семінарського заняття:

- 3.1. Що таке природні та штучно створені об'єкти?
- 3.2. Що таке біосферні заповідники?
- 3.3. Назвіть природні заповідники в Україні.
- 3.4. Що таке національні природні парки?
- 3.5. Що таке регіональні ландшафтні парки, охарактеризуйте їх.
- 3.6. Що таке заказники?
- 3.7. Що таке пам'ятка природи?
- 3.8. Що таке заповідне урочище?

3.9. Охарактеризуйте ботанічні сади як штучно створені об'єкти.

3.10. Охарактеризуйте дендрологічні парки як штучно створені об'єкти.

3.11. Охарактеризуйте зоологічні парки як штучно створені об'єкти.

3.12. Охарактеризуйте парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва як штучно створені об'єкти.

Тести для самоконтролю

1. При створенні природних заповідників, національних природних парків, ботанічних садів, дендрологічних парків і зоологічних парків ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами:	а) земельна ділянка надається в оренду
	б) земельна ділянка не вилучається з господарського використання
	в) земельна ділянка повністю вилучається з господарського використання
	г) з господарського використання вилучається лише частина земельної ділянки
2. При створенні ботанічних садів ділянки землі та водного простору з усіма природними ресурсами вилучаються з господарського використання і надаються юридичним особам:	а) в тимчасове користування
	б) в постійне користування
	в) надається в оренду
	г) в тимчасове користування строком на 5 років
3. Процес створення пам'яток природи здійснюється:	а) з наданням земельної ділянки в тимчасове користування
	б) без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів
	в) з наданням земельної ділянки в оренду
	г) з вилученням земельних ділянок, водних та інших природних

	об'єктів у їх власників або користувачів
4. Процес створення заповідних урочищ здійснюється:	а) з вилученням земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів
	б) без вилучення земельних ділянок, водних та інших природних об'єктів у їх власників або користувачів
	в) з наданням земельної ділянки в тимчасове користування
	г) з наданням земельної ділянки в оренду
5. Збереження, вивчення, акліматизація, розмноження рідкісних видів місцевої і світової флори, наукова і освітня робота – це завдання:	а) заказників
	б) біосферних заповідників
	в) заповідних урочищ
	г) ботанічних садів
6. Яка територія природно-заповідного фонду займає найбільшу площу в Україні?	а) ботанічні сади
	б) парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва
	в) заказники
	г) регіональні ландшафтні парки
7. Який статус природно-заповідного фонду України можуть мати дендрологічні парки?	а) статус заказники
	б) загальнодержавного і місцевого значення
	в) тільки місцевого значення
	г) тільки загальнодержавного значення
8. Вкажіть категорію об'єктів природно-заповідного фонду,	а) національні природні парки
	б) ботанічні сади

які мають найбільш суворий режим охорони:	в) природні заповідники
	г) заказники
9. Окремі унікальні утворення, що мають особливе природоохоронне, наукове, естетичне і пізнавальне значення, з метою збереження їх у природному стані – це:	а) ботанічні сади
	б) заповідні урочища
	в) пам'ятки природи
	г) заказники
10. В Україні виділяють такі природно-заповідні території та об'єкти:	а) пам'ятки природи, регіональні ландшафтні парки, заповідні урочища
	б) ботанічні сади, зоологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва
	в) природні заповідники, біосферні заповідники, національні природні парки, заказники
	г) ботанічні сади, дендрологічні парки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва

Тема 4. Правові основи заповідної справи

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- основні положення природоохоронного законодавства;
- в чому полягає правовий режим територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- основні положення Концепції збереження біологічного різноманіття України;
- відомчу приналежність установ природно заповідного фонду;

– права громадян з питань охорони та використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

вміти:

– розрізняти види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд;

– обґрунтовувати правові засади функціонування територій та об'єктів природно-заповідного фонду;

– розрізняти спеціальне використання природних ресурсів у межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

План групового заняття:

4.1. Охарактеризуйте Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища».

4.2. Охарактеризуйте Закон України «Про природно-заповідний фонд».

4.3. Охарактеризуйте Закон України «Про екологічну мережу» тощо).

4.4. Розкрийте правовий режим територій і об'єктів природно-заповідного фонду.

4.5. Які існують види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд?

4.6. Охарактеризуйте території, що підпорядковані Міністерству захисту довкілля та природних ресурсів України.

4.7. Вкажіть, які території природно-заповідного фонду підпорядковані органам виконавчої влади, вищим навчальним закладам, державним науковим організаціям.

4.8. Охарактеризуйте основні положення Концепції збереження біологічного різноманіття України.

4.9. Опишіть участь України у міжнародних угодах з проблем збереження біорізноманіття.

Тести для самоконтролю

1. Закон України «Про природно-заповідний фонд України» був прийнятий у:	а) 1992 році
	б) 1995 році
	в) 2007 році
	г) 1998 році
2. Закон України «Про Загальнодержавну програму фор-	а) 1992 році
	б) 2000 році

мування національної екологічної мережі України на 2000–2015 роки» був прийнятий у:	в) 1998 році
	г) 2007 році
3. Статус земель, які зайняті під територіями та об'єктами природно-заповідного фонду, визначається:	а) Законом України «Про природно-заповідний фонд»
	б) Водним кодексом України
	в) Земельним кодексом України
	г) Законом України «Про загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі»
4. Згідно статті 45 ЗКУ, землі природно-заповідного фонду можуть перебувати у:	а) державній власності
	б) орендованій власності
	в) комунальній власності
	г) приватній власності
5. Порядок відведення земельних ділянок установам природно-заповідного фонду, як і будь-які інші питання, що відносять до сфери земельних відносин, визначається:	а) Законом України «Про навколишнє середовище»
	б) Законом України «Про природно-заповідний фонд України»
	в) Земельним кодексом України
	г) Конституцією України
6. Який Закон України регулює створення і оголошення територій і об'єктів державного природно-заповідного фонду?	а) Законом України «Про природно-заповідний фонд України»
	б) Законом України «Про екологічну мережу»
	в) Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища»
	г) Закон України «Про формування національної екологічної мережі на 2000–2015 рр.»
7. Згідно чинного законодавства статус юридичної особи можуть мати:	а) заповідні урочища
	б) пам'ятки природи
	в) біосферні заповідники
	г) заказники

8. Правовий режим окремих територій природно-заповідного фонду є уніфікованим, тобто єдиним для всієї території чи об'єкта, або диференційованим залежно від:	а) юридичного статусу території або об'єкта природно-заповідного фонду
	б) значення території або об'єкта природно-заповідного фонду
	в) категорії території або об'єкта природно-заповідного фонду
	г) функціонального зонування території
9. На законодавчому рівні порядок створення об'єктів природно-заповідного фонду регламентується:	а) Програмою розвитку заповідної справи
	б) Законом України «Про охорону навколишнього природного середовища»
	в) Законом України «Про природно-заповідний фонд»
	г) Клопотанням про створення об'єкту природно-заповідного фонду
10. Вкажіть, які чотири функціональні зони виділяють на території національних природних парків у відповідності до Закону України «Про природно-заповідний фонд України»?	а) заповідна, антропогенних ландшафтів, стаціонарної рекреації, господарська
	б) транспортна зона, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації, господарська
	в) заповідна, регульованої рекреації, тимчасової рекреації, господарська
	г) заповідна, регульованої рекреації, стаціонарної рекреації, господарська

Тема 5. Проектування і створення заповідних територій

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- як відбувається резервування територій для подальшого заповідання;
- критерії для вибору заповідних територій;
- передумови формування концепції екологічної мережі;
- фактори, що впливають на екологічну мережу.

вміти:

- розрізнити основні критерії для вибору заповідної території;
- обґрунтовувати основні заходи щодо проектування і створення заповідних територій;
- застосувати основні підходи щодо процесу проектування екологічної мережі;
- охарактеризувати основні етапи створення територій природно-заповідного фонду.

План групового заняття:

- 5.1. Вкажіть критерії для вибору заповідної території.
- 5.2. В чому полягає об'єктивна необхідність мережі створення заповідних територій?
- 5.3. Як відбувається резервування територій для подальшого заповідання?
- 5.4. Вкажіть передумови формування концепції екологічної мережі як інтегруючого заходу з охорони і збереження природних комплексів.
- 5.5. В рамках якого документа передбачено реалізацію концепції Всеєвропейської екологічної мережі?
- 5.6. Розкрийте основні завдання створення екологічної мережі.
- 5.7. Які регуляторні документи визначають правові засади створення національної екологічної мережі?
- 5.8. Охарактеризуйте основні заходи, які передбачено задля виконання природоохоронних функцій національної екологічної мережі.

5.9. Вкажіть основні структурні елементи національної екологічної мережі.

5.10. Охарактеризуйте загальні підходи щодо процесу проектування екологічної мережі.

5.11. Вкажіть фактори, які впливають на функціональну і планувальну структуру екологічної мережі.

5.12. Розкрийте соціально-економічні результати, які можна отримати в рамках реалізації концепції формування національної екологічної мережі.

5.13. Охарактеризуйте проблеми, які уповільнюють процес формування та ефективного функціонування екологічної мережі.

5.14. Охарактеризуйте основні етапи створення територій природно-заповідного фонду.

Тести для самоконтролю

1. Матеріали погодження місця розташування об'єкта природно-заповідного фонду мають включати в себе наступні документи:	а) погодження землевласників
	б) погодження землекористувачів
	в) наукове обґрунтування
	г) висновок управління екології
2. Проект створення заповідної території складається з:	а) пояснювальної записки
	б) картографічних матеріалів
	в) матеріалів погодження
	г) дозволу Президента України
3. Підготовка та подання клопотання про створення об'єкту природно-заповідного фонду включає в себе:	а) розроблення проекту відведення земельної ділянки для установ природно-заповідного фонду
	б) обґрунтування відповідності території, що пропонується для заповідання, природним, науковим, рекреаційним та іншим критеріям
	в) розроблення та затвердження проекту організації території
	г) підготовка необхідного

	комплекту документів та подання проекту рішення про створення об'єкта природно-заповідного фонду
4. Завдання на розробку проектів створення об'єкту природно-заповідного фонду узгоджується із:	а) районним органом земельних ресурсів
	б) місцевими органами влади
	в) спеціально уповноваженим підрозділом в галузі заповідної справи
	г) обласними санітарно-епідеміологічними органами
5. З чого розпочинається проектування природно-заповідних територій?	а) із роз'яснення специфіки діяльності запроєктованого об'єкта природно-заповідного фонду
	б) із обґрунтування його ролі та значення для економіки регіону
	в) з ознайомлення з досвідом роботи існуючих установ природно-заповідного фонду в Україні
	г) з моменту підготовки клопотань про їх створення чи оголошення
6. Необхідним видом проектної документації, що розробляється для новостворених установ, є :	а) здійснення діяльності щодо виконання завдань, які покладаються на установи природно-заповідного фонду
	б) проект організації території
	в) аналітична частина проекту землеустрою
	г) пояснювальна записка
7. Який Закон вимагає обов'язкового розроблення проектів організації території для таких категорій природ-	а) Закон України «Про природно-заповідний фонд України»
	б) Закон України «Про охорону навколишнього середовища»

но-заповідного фонду як біосферні заповідники, національні природні парки, ботанічні сади, дендропарки, зоопарки, парки-пам'ятки садово-паркового мистецтва та регіональні ландшафтні парки?	в) Закон України «Про збереження і розвиток природно-заповідного фонду України» г) Закон України «Про заповідну справу»
8. Основою документального забезпечення клопотання про створення об'єкта природно-заповідного фонду є:	а) розробка проекту відведення земельної ділянки для установ природно-заповідного фонду, оформлення державного акту на право користування землею, закріплення меж на місцевості б) наукове обґрунтування в) підготовка і створення назви об'єкта природно-заповідного фонду г) створення маршрутів доріг
9. Процес створення резерву особливо цінних природних територій та об'єктів для наступного перспективного заповідання з метою недопущення їх знищення або руйнування – це:	а) резервування територій для подальшого заповідання б) забезпечення екологічного балансу ландшафтів в) перетворення природних територій, які відіграють важливу роль у збереженні біоти та забезпеченні екологічного балансу ландшафтів г) резервування цінних природних територій
10. На чому базується резервування територій для подальшого заповідання?	а) на необхідності наукового пошуку масивів чи ділянок природної рослинності, які підлягають першочерговій охороні

	б) на необхідності дотримання особливих вимог при заповіданні
	в) на необхідності вилучення з різних форм використання природних територій, які відіграють важливу роль у збереженні біоти та забезпеченні екологічного балансу ландшафтів, але ще не є заповіданими
	г) на необхідності вилучення з різних форм використання природних територій, які не підлягають приватизації

Тема 6. Охорона навколишнього середовища на заповідних територіях

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- що таке охоронні зони;
- які існують режими охорони;
- перелік земель державної власності;
- ідею створення Червоної книги;
- критерії відбору видів до занесення до Червоної книги України.

вміти:

- забезпечувати збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду;
- розрізняти категорії рослинних угруповань, що потребують охорони та занесення до Зеленої книги України.

План групового заняття:

- 1) Що таке охоронні зони?

- 2) Які охоронні зони існують в Україні?
- 3) Яким чином забезпечується збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду?
- 4) Що таке пріоритети захисту територій та пріоритети збереження?
- 5) Як здійснюється охорона та забезпечення режиму використання біосферних заповідників, природних заповідників та національних природних парків?
- 6) Охарактеризуйте процес охорони рослин і тварин в Україні.
- 7) Розкрийте основну ідею заснування Червоної книги.
- 8) В чому полягає мета заснування Європейського Червоного списку?
- 9) Дайте визначення поняття «Червона книга України» та вкажіть її об'єкти.
- 10) Розкрийте критерії відбору видів для занесення їх до Червоної книги України.
- 11) Вкажіть, у чому полягають відмінності між Червоною книгою, Європейським Червоним списком та Червоною книгою України.
- 12) Розкрийте передумови створення Зеленої книги України.
- 13) Які регуляторні документи визначають статус та основні положення Зеленої книги України?
- 14) За якими ознаками в Зеленій книзі України охарактеризовано рідкісні рослинні угруповання?
- 15) Які рослинні угруповання можуть бути занесені до Зеленої книги України?

Тести для самоконтролю

1. Території з режимом обмеженого використання, що встановлюються навколо особливо цінних та/або вразливих об'єктів з метою їх охорони – це:	а) зони санітарної охорони
	б) санітарно-захисні зони
	в) зони особливої рекреації
	г) охоронні зони
2. Територія і акваторія, де запроваджується особливий	а) зона санітарної охорони
	б) зона суворого режиму

санітарно-епідеміологічний режим з метою запобігання погіршенню якості води джерел централізованого господарсько-питного водопостачання, а також з метою забезпечення охорони водопровідних споруд – це:	в) зона обмежень
	г) зона спостережень
3. Відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» до основних принципів охорони навколишнього природного середовища не відноситься:	а) обов'язковість проведення екологічного аудиту
	б) обов'язковість надання висновків державної екологічної експертизи
	в) збереження різноманітності і цілісності природних об'єктів і комплексів
	г) запобіжний характер заходів щодо охорони навколишнього природного середовища
4. Перелік рідкісних тварин і рослин, які перебувають під загрозою зникнення та охороняються законодавством, знаходиться в:	а) в українських довідниках
	б) у Зеленій книзі України
	в) у Європейському Червоному списку
	г) Червоній книзі України
5. Охорона природи – це:	а) не в повній мірі раціональне використання природних багатств
	б) здійснення заходів, спрямованих на збереження, відтворення та раціональне використання природних багатств

	в) використання людиною природних ресурсів для задоволення власних потреб
	г) впровадження новітніх технологій у виробництво
6. В охоронних зонах не допускається:	а) будівництво промислових та інших об'єктів
	б) мисливство
	в) розвиток господарської діяльності, яка може призвести до негативного впливу на території та об'єкти природно-заповідного фонду
	г) самовільне привласнення території
7. Серед переліку природоохоронних об'єктів виберіть ту, на якій діє найсуворіший режим охорони природи:	а) національні природні парки
	б) заказники
	в) регіональні ландшафтні парки
	г) заповідники
8. За порушення порядку придбання чи збуту об'єктів тваринного або рослинного світу встановлюється:	а) дисциплінарна відповідальність, у вигляді 2 місяців громадських робіт
	б) адміністративна відповідальність у вигляді штрафу від одного до п'яти неоподатковуваних мінімумів
	в) дисциплінарна, адміністративна та кримінальна відповідальність
	г) кримінальну відповідальність строком позбавлення волі до 1 року

9. За знищення Червонокнижних видів рослин та тварин передбачено:	а) адміністративну відповідальність
	б) кримінальну відповідальність
	в) дисциплінарну відповідальність
	г) адміністративну, кримінальну та дисциплінарну відповідальність
10. В якому році прийнята Загальноєвропейська стратегія біологічного та ландшафтного різноманіття?	а) у 2015 році
	б) у 2000 році
	в) у 1995 році
	г) у 1985 році

Тема 7. Екологічна мережа

**ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,
студенти повинні знати:**

- поняття та основні завдання екомережі;
- основні елементи Всеєвропейської екомережі;
- основні елементи Національної екомережі України;
- місце транскордонних природоохоронних територій в національній екомережі.

вміти:

- розрізняти структурні елементи екомережі;
- охарактеризувати буферні зони України;
- охарактеризувати заповідні території як елемент екомережі;
- обґрунтовувати необхідність створення регіональних програм формування екомереж.

План групового заняття:

7.1. Як головні завдання екомережі?

- 7.2. Розкрийте структурні елементи екомережі.
- 7.3. Обґрунтуйте принципи екомережі.
- 7.4. Розкрийте етапи формування екомережі.
- 7.5. Які основні елементи національної екологічної мережі загальнодержавного значення?
- 7.6. Розкрийте засади формування екомережі.
- 7.7. Яке місце транскордонних природоохоронних територій в національній екомережі.
- 7.8. Розкрийте правові основи формування і розвитку екомережі (Закон «Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України», Генеральна схема планування території України, Закон України «Про екологічну мережу»).
- 7.9. Які ви знаєте регіональні програми формування екологічних мереж (на прикладі Миколаївщини).
- 7.10. Які існують робочі схеми формування екологічних мереж (на прикладі Миколаївщини).

Тести для самоконтролю

1. Коли і де вперше було запропоновано поняття екомережі?	а) у Болгарії на Всеєвропейській стратегії збереження біологічного та ландшафтного різноманіття у 1995 році
	б) під час прийняття Рамкової конвенції ООН зі змін клімату у 1992 році
	в) на конференції у Ріо-де-Жарейро у 1992 році
	г) на конференції у Маастрихті у 1993 році
2. Природно-заповідні території та об'єкти (заповідники, національні парки, заказники), а також водноболотні угіддя міжнародного	а) природні ядра для збереження екосистем, середовищ існування, видів і ландшафтів
	б) екологічні коридори
	в) буферні зони

значення відповідно до Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття являють собою:	г) структурні елементи екомережі
3. Ділянки, що забезпечують взаємозв'язки між ядрами та цілісність екомережі – це:	а) буферні території б) екологічні коридори в) буферні зони г) сполучні території
4. Єдина територіальна система, яка утворюється задля поліпшення умов щодо формування та відновлення довкілля, підвищення природно-ресурсних спроможностей території країни чи певного регіону, збереження ландшафтного та біологічного різноманіття, місць оселення та зростання цінних видів тваринного і рослинного світу, генетичного фонду, шляхів міграції тварин через поєднання територій та об'єктів природно-заповідного фонду, а також інших територій, які мають особливу цінність для охорони довкілля і відповідно до законів та міжнародних зобов'язань підлягають особливій охороні – це:	а) екологічні коридори б) екологічну мережу в) сполучні території г) буферні території
5. Які екологічні коридори існують в Україні?	а) Десянянський екологічний коридор

	б) Дніпровський екологічний коридор
	в) Південно-Бузький меридіональний екологічний коридор
	г) Західний Буг
6. Території, які забезпечують захист ключових та сполучних територій від антропогенного впливу носять назву:	а) буферних зон
	б) ключових територій
	в) сполучних територій
	г) буферних територій
7. Для чого створюються буферні зони?	а) для підтримки направленою управління захищеною територією
	б) з метою послаблення впливу
	в) для уникнення загроз
	г) на територіях, де є потреба у відновленні порушених елементів екосистем, середовищ існування і ландшафтів або повне відновлення деяких районів
8. Окрема складова частина екомережі, яка має ознаки просторового об'єкта (певну площу, межі, характеристики) – це:	а) об'єкт екомережі
	б) буферна зона
	в) елемент екомережі
	г) прикордонна територія
9. Єдина територіальна система, створена з метою поліпшення умов для формування та відновлення довкілля носить назву:	а) біосфера
	б) екологічна мережа
	в) геосфера
	г) біорізноманіття
10. З перелічених нижче об'єктів назвіть структурні елементи екомережі:	а) сільськогосподарські угіддя
	б) водно-болотні угіддя
	в) прісні водойми
	г) землі водного та лісового фонду

Тема 8. Наукові дослідження на заповідних територіях

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- що таке літопис природи;
- механізм створення наукових полігонів в заповідниках та національних парках.
- як здійснюється облік територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

вміти:

- проводити наукові дослідження на природно-заповідних територіях;
- розрізняти основні напрямки проведення наукових досліджень на заповідних територіях.

План семінарського заняття:

8.1. Охарактеризуйте історію організації наукових досліджень на природно-заповідних територіях.

8.2. Яка структура досліджень за програмою «Літопису природи у заповідниках і національних парках України».

8.3. Обґрунтуйте диспропорції досліджень біотичного і географічного характеру.

8.4. Вкажіть особливості наукових досліджень у природних і біосферних заповідниках і національних парках України залежно від їхнього географічного розташування, складу наукових відділів, відомчого підпорядкування тощо.

8.5. Розкрийте місце і значення біосферних заповідників, природних заповідників та національних природних парків в організації і проведенні екологічного моніторингу на національному і глобальному рівнях.

8.6. Розкрийте суть екологічного моніторингу.

8.7. Яка структура і основні напрямки екологічного моніторингу.

8.8. Обґрунтуйте загальні методичні (у т. ч. географічні) засади організації мережі пунктів моніторингу, закладання пробних площ і профілів.

Тести для самоконтролю

1. Що таке літопис природи?	а) структурний елемент екомережі
	б) документ, в якому фіксуються спостереження за динамікою різних природних явищ, а також самостійна програма наукових досліджень, в завдання якої входить не тільки збір і реєстрація фактичних даних, але й аналіз отриманих результатів, з'ясування закономірностей спостережуваних природних процесів і причин, що їх викликають, а також прогнозування їх подальшого розвитку
	в) інтегруюча частина Літопису природи, яка, вбираючи в себе матеріали попередніх розділів, об'єднує їх таким чином, щоб відобразити характерні біокліматичні риси даного року і його сезонів
	г) основний науковий документ заповідника, в якому сконцентровані основні результати спостережень за природними процесами і явищами
2. Який з режимів застосовується для екосистем, які не потребують втручання і можуть самостійно екологічно збалансовано розвиватися в недоторканому стані?	а) регульовано заповідний режим
	б) заповідний режим
	в) абсолютно заповідний режим
	г) буферний режим
3. Який з режимів застосовується для екосистем, в яких	а) регульовано заповідний режим
	б) заповідний режим

Розвиток заповідних територій

при абсолютно заповідному режимі відбуваються небажані негативні природні або антропогенні зміни, що призводять до деградації заповідних екосистем чи їх компонентів?	в) особливо цінний режим
	г) буферний режим
4. Зона, що створюється з метою запобігання негативно-му впливу природних чи антропогенних факторів на екосистему заповідної зони – це:	а) буферна зона
	б) зона антропогенних ландшафтів
	в) заповідна зона
	г) природоохоронна зона
5. Полігони, що перетинають територію і відбивають зміни на ній рельєфу, ґрунтів, водного режиму, рослинного покриття та тваринного поселення носять назву:	а) пробні площі
	б) профілі і трансекти
	в) наукові полігони
	г) метеомайданчик
6. Які з факторів середовища являють собою комплекс умов для довкілля, що має прямий або опосередкований вплив на рослини?	а) абіотичні
	б) біологічні
	в) антропогенні
	г) анаеробні
7. Які фактори середовища зумовлені діяльністю людини?	а) біологічні
	б) антропогенні
	в) фактори зовнішнього впливу
	г) анаеробні
8. Яким органом відкрито електронний державний кадастр територій та об'єктів природно-заповідного фонду?	а) Держгеокадастром України
	б) Міністерством екології та природних ресурсів України
	в) вебпорталом ЕкоСистема
	г) Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів
9. Яка з функцій природних заповідників відповідає за	а) наукова
	б) екосистемна

сприяння збереженню біологічного, екосистемного і ландшафтного різноманіття?	в) природоохоронна
	г) буферна
10. Збереження природних комплексів та об'єктів на їх території, проведення наукових досліджень і спостережень за станом навколишнього природного середовища, розробка на їх основі природоохоронних рекомендацій, поширення екологічних знань, сприяння у підготовці наукових кадрів і спеціалістів у галузі охорони навколишнього природного середовища та заповідної справи – це:	а) основна функція біосферних заповідників
	б) основна функція природних заповідників
	в) основне завдання біосферних заповідників
	г) основне завдання природних заповідників

Тема 9. Використання територій природно-заповідного фонду

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- як здійснюється рекреаційна діяльність на територіях природно-заповідного фонду;
- види використання територій об'єктів природно-заповідного фонду;
- які першочергові проблеми ставляться перед природно-заповідними установами.

вміти:

- обґрунтовувати механізм використання територій на землях природно-заповідного фонду;

- здійснювати освітньо-виховну діяльність заповідних територій;
- створювати наукові полігони на заповідних територіях.

План групового заняття:

9.1. Які основні види використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду?

9.2. Які види діяльності належать до природоохоронних заходів у межах природно-заповідного фонду?

9.3. Що є метою науково-дослідних робіт на територіях природних заповідників?

9.4. Які першочергові проблеми ставляться перед природно-заповідними установами?

9.5. Що таке наукові полігони на природно-заповідних територіях?

9.6. Перелік правопорушень в сфері охорони і використання природно-заповідного фонду.

9.7. Види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

9.8. Особи, що несуть відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

Тести для самоконтролю

1. Які спеціалізовані екосистеми виділяються за типовими і унікальними об'єктами досліджень з метою відпрацювання методичних питань для науковців?	а) спеціалізовані навчальні
	б) рекреаційні
	в) лікувально-оздоровчі
	г) спеціалізовані наукові
2. Який із заходів по відновленню територій природно-заповідного фонду передбачає припинення господарського використання земель та сприяння занесенню видів, які мають бути в природних екосистемах?	а) збільшення площі існуючих природних ділянок
	б) покращення якості природних ділянок
	в) створення нових природних ділянок
	г) створення нових популяцій окремих видів рослин і тварин

3. Який із заходів по відновленню територій природно-заповідного фонду передбачає оптимізацію ландшафтів, проведення робіт, які призводять до довготривалих змін фізичного середовища та зміну режиму господарювання?	а) збільшення площі існуючих природних ділянок
	б) створення нових популяцій окремих видів рослин і тварин
	в) введення в екосистему ключових видів популяцій
	г) покращення якості природних ділянок
4. З перелічених назвіть ключові завдання екологічних стежок:	а) пропаганда природоохоронних заходів, інформування про види рослин, пам'ятки природи, культури, що трапляються на заданому маршруті
	б) розробка та проведення у відповідних пунктах стежки теоретичних та практичних занять, конкретної природоохоронної роботи
	в) демонстрація природоохоронних, естетичних і культурних цінностей
	г) ознайомлення відвідувачів з об'єктами живої і неживої природи
5. Формування нових етичних стосунків людини з природою, сприяння сталому розвитку суспільства та природи, формування екологічної свідомості та екологічної культури всіх верств населення, виховання розуміння сучасних екологічних і природоохоронних проблем та сприяння їх вирішенню, підтримка природно-заповідної справи широ-	а) основний напрям проведення освітньо-виховної діяльності на територіях природно-заповідного фонду
	б) основна мета освітньо-виховної діяльності організацій природно-заповідного фонду України
	в) основний базовий об'єкт проведення освітньо-виховної діяльності на територіях природно-заповідного фонду
	г) основна форма еколого-

Розвиток заповідних територій

кими верствами населення як необхідної умови виконання ними своїх природоохоронних функцій – це:	виховної роботи на територіях природно-заповідного фонду
6. Науково-дослідний та культурно-освітній заклад, призначений для проведення наукової, навчальної та освітньої роботи, вивчення, збереження та використання пам'яток природи, біологічних та геологічних колекцій, залучення громадян до надбань національної та світової культурної спадщини носить назву:	а) експозиція природи
	б) візит-центр
	в) музей природи
	г) «зелені класи»
7. При діяльності якої з основних форм освітньо-виховної роботи на території природно-заповідного фонду відбувається проведення еколого-освітніх та виховних заходів на стаціонарно облаштованих майданчиках, де є будівлі для проживання, класи, лабораторії, спостережні вежі, дослідні площі, навчально-наукові маршрути?	а) гуртки
	б) візит-центри
	в) екологічні табори
	г) «зелені класи»
8. Коли відзначається Міжнародний день Землі?	а) третя субота квітня
	б) 22 квітня
	в) 5 червня
	г) 20 березня
9. Які існують типи користування заповідними територіями?	а) території заповідного режиму, на яких забороняється рекреаційна діяльність
	б) території з регульованим рекре-

	аційним використанням (огляд пам'яток і цінностей природи)
	в) території для обслуговування відвідувачів (розміщення відвідувачів, їх побутове і культурне обслуговування)
	г) території господарського використання
10. Як екологічні стежки та маршрути обмежують навантаження суб'єктами?	а) завдяки каналізації потоків рекреантів по території природоохоронних установ
	б) шляхом створення спеціальних маршрутів, які формуються на територіях ПЗФ з метою демонстрації природоохоронних, естетичних і культурних цінностей
	в) шляхом розробки та проведення у відповідних пунктах стежки теоретичних та практичних занять, конкретної природоохоронної роботи
	г) шляхом пропаганди природоохоронних заходів

Тема 10. Відповідальність за порушення правил охорони на заповідних територіях

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- перелік правопорушень в сфері охорони і використання природно-заповідного фонду.
- види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.
- внаслідок чого особи несуть відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд.

вміти:

- розрізняти види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд;
- аналізувати причини масових порушень режиму заповідників;
- обґрунтовувати необхідні заходи щодо посилення режиму заповідників;
- розрізняти основні види порушень режиму заповідників.

План групового заняття:

10.1. Вкажіть перелік правопорушень у сфері охорони і використання природно-заповідного фонду.

10.2. Які особи несуть відповідальність за порушення законодавства про природно-заповідний фонд?

10.3. Що таке порушення режиму заповідників?

10.4. Які правопорушення відносяться до дисциплінарної та адміністративної відповідальності за порушення, пов'язані із здійсненням природоохоронних заходів?

10.5. Вкажіть порушення правил охорони за використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду?

10.6. Назвіть основні види порушень режиму заповідників.

10.7. Які види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд?

10.8. Як здійснюється контроль у сфері охорони на заповідних територіях?

Тести для самоконтролю

1. В якому законі України міститься перелік правопорушень у сфері охорони і використання природно-заповідного фонду?	а) «Про навколишнє середовище»
	б) «Про екологічну мережу»
	в) «Про природно-заповідний фонд»
	г) «Про екологічні правопорушення»
2. Які існують екологічні правопорушення?	а) невиконання вимог державної екологічної безпеки
	б) порушення прав громадян на екологічно безпечне оточуюче середовище
	в) порушення норм екологічної безпеки
	г) занадто матеріаломістке виробництво
3. Ймовірність виникнення негативних змін у довкіллі, або віддалених несприятливих наслідків цих змін, які виникають внаслідок негативного впливу на довкілля носить назву:	а) екологічна обставина
	б) екологічна подія
	в) екологічна безпека
	г) екологічна оцінка
4. Що є підставою притягнення до адміністративної відповідальності за екологічні правопорушення?	а) порушення правил використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду
	б) порушення прав громадян на екологічно безпечне навколишнє природне середовище
	в) порушення екологічних вимог при проектуванні, розміщенні, будівництві, реконструкції, введенні в дію, експлуатації та ліквідації підприємств, споруд, пересу-

	вних засобів та інших об'єктів
	г) адміністративне правопорушення (адміністративний проступок) у сфері використання природних ресурсів та охорони довкілля
5. Що таке екологічні правопорушення?	а) порушення правил охорони об'єктів природно-заповідного фонду
	б) порушення режиму використання об'єктів природно-заповідного фонду
	в) винна протиправна дія або бездіяльність, яка порушує норми екологічного законодавства та наносить шкоду навколишнього природному середовищу і здоров'ю громадян
	г) здійснення в межах територій та об'єктів природно-заповідного фонду, їх охоронних зон, а також територій, зарезервованих для наступного заповідання, забороненої господарської та іншої діяльності
6. Навмисне знищення або пошкодження територій, взятих під охорону держави, та об'єктів природно-заповідного фонду – це:	а) злочин проти довкілля, за які може застосовуватись кримінальна відповідальність
	б) злочин проти довкілля
	в) суспільно небезпечні діяння
	г) кримінальний злочин по раціональному використанню природних ресурсів
7. На підставі чого визначається розміри шкоди, заподіяної внаслідок порушення	а) на підставі навмисного знищення або пошкодження території
	б) на основі кадастрової еколого-

законодавства про природно-заповідний фонд?	економічної оцінки включених до його складу територій та об'єктів природно-заповідного фонду, що проводиться відповідно до Закону, та спеціальних такс, що затверджуються Кабінетом Міністрів України
	в) на підставі Кодексу України «Про адміністративні правопорушення»
	г) на основі Кодексу Законів «Про працю»
8. Відповідальність за порушення екологічного законодавства, шкода, заподіяна внаслідок порушення законодавства про охорону навколишнього природного середовища, підлягає компенсації в повному обсязі носить назву:	а) кримінальна
	б) адміністративна
	в) цивільна
	г) дисциплінарна
9. Яка з видів відповідальності застосовується до винних осіб за протиправні дії, які у процесі виконання своїх функціональних обов'язків порушують екологічні норми та вимоги?	а) кримінальна відповідальність за екологічні злочини
	б) адміністративна відповідальність
	в) відповідальність за порушення екологічного законодавства
	г) дисциплінарна відповідальність за екологічні правопорушення
10. Різновид юридичної відповідальності, яка передбачає виконання обов'язку фізичних чи юридичних осіб щодо компенсації майнової чи моральної шкоди, заподіяної власником чи користувачем	а) майнової відповідальності за екологічні злочини
	б) кримінальна відповідальність за екологічні злочини
	в) адміністративної відповідальності за екологічні злочини
	г) юридичної відповідальності за

природних ресурсів, порушенням екологічного законодавства або порушенням екологічних та ін. прав громадян носить назву:	екологічні злочини

Тема 11. Особливості відновлення природно-заповідних територій з урахуванням викликів сьогодення

**ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,
студенти повинні знати:**

- ключові напрямки відновлення природно-заповідних територій у післявоєнний період;
- соціально-економічні та екологічні аспекти відновлення заповідних територій;
- перспективні підходи до організації використання та відновлення заповідних територій.

вміти:

- обґрунтовувати напрямки відновлення інституційних механізмів управління природно-заповідними територіями;
- вміти обґрунтувати концепцію довгострокового бачення розвитку заповідних територій;
- застосовувати підходи щодо збереження, а в деяких випадках і відновлення біологічного і ландшафтного різноманіття на заповідних територіях

План групового заняття:

11.1. Розкрийте можливі напрямки повноцінного відновлення інституційних механізмів управління природно-заповідними територіями.

11.2. Які заходи щодо захисту земель від ерозії, підтоплення тощо слід здійснити для відновлення біорізноманіття та унікальних природних ландшафтів з урахуванням фактору часу.

11.3. Обґрунтуйте механізм впровадження нових підходів до розвитку заповідних територій.

11.4. В чому полягає переосмислення ідеології природно-заповідної справи?

11.5. Чи потрібно здійснювати підготовку фахів для відновлення функцій природоохоронних органів, що були в окупації?

11.6. В чому полягає недопущення техногенної перенасиченості внаслідок непланомірного використання ресурсів?

11.7. Опишіть методіку оцінки природоохоронних витрат на контрольованих територіях.

11.8. Опишіть маркетинг природно-заповідної справи на контрольованих територіях.

Тести для самоконтролю

1. Землеустрій природно-заповідних територій, що потребують відновлення, має містити комплекс заходів щодо:	а) відновлення унікальних природних ландшафтів
	б) відновлення біорізноманіття
	в) захисту земель від ерозії, підтоплення
	г) все перераховане вище
2. Повноцінне відновлення роботи інституцій земельно-кадастрової діяльності як на загальнодержавному, так і на місцевих рівнях сприятиме:	а) забезпеченню повноти відомостей про всі земельні ділянки
	б) застосуванню єдиної системи просторових координат та ідентифікації земельних ділянок
	в) збереженню ландшафтів
	г) забезпеченню ґрунтозахисної функції
3. Планування наукових досліджень на територіях природно-заповідного фонду сприятиме:	а) забезпеченню повноти відомостей про всі земельні ділянки
	б) забезпеченню (відновленню) життєдіяльності біорізноманіття

Розвиток заповідних територій

	в) відновленню ландшафтів на порушених територіях
	г) забезпеченню зацікавлених сторін необхідною інформацією, потрібною для вирішення питань соціально-економічного характеру, що стосуються відновлення територій у поствоєнний період
4. Розвиток стратегічного планування природно-заповідних територій забезпечуватиме:	а) оптимізацію як фінансових, так і матеріально-технічних ресурсів
	б) формування робочих місць
	в) довгострокове бачення розвитку заповідних територій
	г) форсайт природно-заповідних територій
5. Який аспект під час розробки галузевих та регіональних програм розвитку природно-заповідних територій має бути приділена увага?	а) недопущенню вирубки лісів
	б) врахуванню соціально-економічних та екологічних аспектів відновлення заповідних територій
	в) відновлення роботи природоохоронних інституцій
	г) всебічній підтримці відродження біологічного і ландшафтного біорізноманіття
6. Умова формування конкурентоспроможності заповідних територій та стимулювання позитивних зрушень в контексті поліпшення конкурентного середовища носить назву:	а) форсайт заповідних територій
	б) конкурентоздатність заповідних територій
	в) маркетинг заповідних територій
	г) ідеологія природно-заповідної справи
7. На що має бути спрямований емерджентний зв'язок під час	а) на досягнення комплексної взаємодії між досліджуваними

оптимізації існуючих елементів екомережі?	об'єктами природно-заповідної справи
	б) на форсайт заповідних територій
	в) на посилення синергетичного взаємозв'язку між елементами екомережі
	г) на переосмислення ідеології землевпорядної справи
8. Підготовка відповідних фахівців для відновлення виконання функцій природоохоронних органів, що знаходилися під окупацією, дозволить:	а) створити оптимальні умови для відпочинку населення
	б) компетентно та кваліфіковано з урахуванням фактору часу на виконання певного виду робіт забезпечити розвиток і відновлення природно-заповідних територій у післявоєнний час
	в) відновити усталені форми природокористування
	г) відновити біологічне і ландшафтне різноманіття
9. Дотримання напрямків відновлення природно-заповідних територій стимулюватиме:	а) окреслення новітніх підходів до організації та використання природно-заповідних територій
	б) недопущення техногенної перенасиченості внаслідок непланомірного використання ресурсів
	в) впровадження гармонізованих підходів до управління розвитком природно-заповідних територій
	г) ведення оцінки природоохоронних витрат на контрольованих територіях

10. Вирви та зсуви ґрунту, нега- тивний вплив на довкілля приз- водять до:	а) дисбалансу у сфері природо- заповідних територій
	б) небезпеки під час подальшої експлуатації відповідного об'єкта природно-заповідного фонду
	в) втрати повноцінної можливос- ті їх використання для агровиро- бництва
	г) знищення флори і фауни

Тема 12. Міжнародна співпраця України у природно-заповідній справі

ВИВЧАЮЧИ ТЕМУ,

студенти повинні знати:

- в чому полягає механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природно-заповідних територій;
- які існують міжнародні природоохоронні конвенції;
- які існують міжнародні природоохоронні угоди;
- що являє собою всесвітня культурна і природна спадщина.

вміти:

- розрізняти складові механізму забезпечення міжнародно-правової охорони заповідних територій;
- обґрунтовувати напрями активізації участі України у міжнародному співробітництві з питань охорони і раціонального використання територій та об'єктів;
- орієнтуватись в міжнародних документах, які регулюють міжнародні відносини у сфері охорони унікальних природних комплексів і видатних природних цінностей.

План групового заняття:

12.1. Охарактеризуйте перші паростки міжнародної співпраці у охороні природи.

12.2. Вкажіть складові механізму забезпечення міжнародно-правової охорони заповідних територій.

12.3. Розкрийте гостру необхідність постійного розвитку міжнародного співробітництва в галузі заповідної справи.

12.4. Назвіть напрями активізації участі України у міжнародному співробітництві з питань охорони і раціонального використання територій та об'єктів природно-заповідного фонду.

12.5. Вкажіть країни, найбільш перспективні для України з точки зору розвитку міжнародної співпраці в галузі заповідної справи.

12.6. Назвіть базові міжнародні конвенції та угоди в галузі заповідної справи, ратифіковані Україною.

12.7. Вкажіть базові критерії включення природоохоронних територій до міжнародної мережі.

12.8. Вкажіть нормативний документ, який регулює міжнародні відносини у сфері охорони унікальних природних комплексів і видатних природних цінностей.

12.9. Вкажіть, які об'єкти можуть потрапити до Списку Всесвітньої природної спадщини.

12.10. Наведіть приклади об'єктів Всесвітньої природної спадщини.

12.11. Охарактеризуйте стан діяльності у сфері національної правової охорони об'єктів всесвітньої спадщини в Україні.

Тести для самоконтролю

1. Міжнародний союз охорони природи є:	а) міжнародною організацією, метою якої є збереження природних ресурсів
	б) організацією, що здійснює збір інформації та її аналіз щодо світової практики заповідання природних об'єктів

Розвиток заповідних територій

	в) організацією, що здійснює допомогу співтовариствам у справі збереження біорізноманіття г) організацією, яка впроваджує сталі методи використання природних ресурсів
2. Територія або акваторія, призначена для захисту і підтримки біологічної різноманітності та природних і пов'язаних з ними культурних ресурсів, захист якої встановлюється законом або іншими засобами носить назву:	а) Міжнародний союз охорони природи
	б) природоохоронна територія
	в) міжнародною громадською організацією
3. Що являє собою ділянка суші та/або моря, яка містить визначні або репрезентативні екосистеми, геологічні або фізіологічні особливості та/або види, які являють собою інтерес для наукових досліджень та/або моніторингу навколишнього середовища?	г) співтовариством у сфері збереження біорізноманіття
	а) природний резерват суворої охорони
	б) територія для збереження дикої природи
4. Природна територія, призначена для охорони екологічної цілісності екосистем, недопущення їх руйнування і експлуатації, що має стати основою для забезпечення наукових, освітніх, рекреаційних і туристичних потреб населення носить назву:	в) велика незмінна або слабко змінена земельна ділянка, де зберігається природний характер території
	г) територію для збереження флори і фауни
	а) зона відпочинку
5. Природоохоронна та рекреаційна територія, де в резуль-	б) рекреація
	в) парк-пам'ятник садового мистецтва
	г) Національний парк
	а) територія охорони ландшафту/морська акваторія

таті тривалої взаємодії людини і природи виникла особлива територія (акваторія) із значною естетичною, екологічною та/або культурною цінністю носить назву:	б) приморська акваторія
	в) акваторія прилеглих вод
	г) приморська рекреація
6. Яка категорія створюється як зразок екологічно збалансованого розвитку соціально-економічної сфери у природо-користуванні та природовідтворенні, сталого господарювання?	а) Категорія VI – територія управління природними ресурсами
	б) Категорія V – наземний або водний ландшафт, що охороняється
	в) Категорія VIII – територія багатопільового використання
	г) Категорія III – пам'ятка природи
7. Міжнародними організаціями виділяється категорія, яка створюється з метою сприяння і демонстрації збалансованих відносин між людиною та біосферою й визначається Міжнародною координаційною радою Програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» на прохання зацікавленої держави. Вона носить назву:	а) Категорія IV – резерват охорони природи або територія управління видами та місцями їх існування
	б) Категорія X – об'єкт всесвітньої природної спадщини
	в) Категорія V – наземний або водний ландшафт, що охороняється
	г) Категорія IX – біосферний резерват
8. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони природно-заповідних територій включає:	а) нормативні акти як джерела міжнародного екологічного права
	б) міжнародні об'єкти охорони навколишнього природного середовища
	в) координаційну роль міжнародного права у світовому механізмі охорони навколишнього природного середовища

Розвиток заповідних територій

	г) прийняття рішень щодо створення об'єктів природно-заповідного фонду загальнодержавного значення, резервування земель під наступне заповідання
9. Повітряний басейн, космос, Світовий океан, Антарктида, річки, природні ресурси, що діляться – це:	а) суб'єкти природно-заповідного фонду
	б) міжнародні об'єкти охорони навколишнього середовища
	в) об'єкти природно-заповідного фонду
	г) водні і повітряні ресурси
10. Вкажіть основні напрямки міжнародного природоохоронного співробітництва:	а) збереження природних систем, які не використовуються в господарській діяльності і сприяють підтримці планетарної екологічної рівноваги
	б) організація еколого-економічних відносин у сфері збалансованого використання природних ресурсів
	в) раціональне використання природних ресурсів, у тому числі асиміляційного потенціалу природного середовища
	г) створення ефективної системи міжнародної екологічної відповідальності

ЗАВДАННЯ ДЛЯ РОЗВ'ЯЗКУ

1. Охарактеризуйте етапи розвитку заповідної справи в Україні.

Таблиця

Назва етапу	Його характеристика та особливості
Перший етап (до 988 р.) – «дохристиянської священної природи»	
Другий етап (XI–XVI ст.) – «заповідних гаїв та угідь»	
Третій етап (XVII ст. – 1850 р.)	
Четвертий етап (1850–1917 рр.) – «активної діяльності природоохоронних організацій»	
П'ятий етап (1917–1965 роки) – «підйомів і занепаду заповідної справи»	
Шостий етап (1965–1990 рр.) – «планового формування мережі заповідних територій»	
Сьомий етап (1991–1999 роки) – «стрімкого розвитку заповідної справи»	
Восьмий етап (2000 – до 2021) – «формування екологічної мережі»	
Дев'ятий етап (2022 – до сьогодні)	

Розвиток заповідних територій

Заповніть таблицю, вказавши та охарактеризувавши нормативно-правове забезпечення заповідних територій.

Таблиця

Характеристика нормативно правових актів, які регулюють охорону і відтворення біорізноманіття і ландшафтів

Нормативно-правовий акт	Його характеристика	Пріоритети для розвитку заповідної справи

2. Охарактеризуйте структурні елементи екомережі України в рамках Вашого регіону.

Таблиця

Структурні елементи екомережі України

Назва структурного елементу екомережі	Характеристика
Території та об'єкти природно-заповідного фонду	
Землі водного фонду, водно-болотні угіддя, водоохоронні зони	
Землі лісового фонду	
Полезахисні лісові смуги та інші захисні насадження, які не віднесені до земель лісового фонду	
Землі оздоровчого призначення з їх природними ресурсами	
Землі рекреаційного призначення, які повинні використовуватись для організації масового відпочинку населення і туризму та проведення спор-	

тивних заходів	
Інші природні території та об'єкти (ділянки степової рослинності, пасовища, сіножаті, кам'яні розсипи, піски, солончаки, земельні ділянки, в межах яких є природні об'єкти, що мають особливу природну цінність)	
Земельні ділянки, на яких зростають природні рослинні угруповання, занесені до Зеленої книги України	
Території, які є місцями перебування чи зростання видів тваринного і рослинного світу, занесених до Червоної книги України	
Частково землі сільськогосподарського призначення екстенсивного використання – пасовища, луки, сіножаті тощо	
Радіоактивно забруднені землі, що не використовуються та підлягають окремій охороні як природні регіони з окремим статусом	
Порушені території внаслідок воєнного стану	

3. Вкажіть категорії та статус природно-заповідних територій та об'єктів України, зробивши відповідну позначку. Дані запишіть в таблиці.

Таблиця

Категорія	Статус	
	загальнодержавного значення	місцевого значення
Природні заповідники		
Біосферні заповідники		
Національні природні парки		
Заказники		
Пам'ятки природи		

Розвиток заповідних територій

Ботанічні сади		
Зоо- та дендрологічні парки		
Парки-пам'ятники садово-паркового мистецтва		
Регіональні ландшафтні парки		
Заповідні урочища		

4. Вкажіть призначення вказаного типу заказнику.

Таблиця

Тип заказників	Призначення заказників
Ландшафтні	
Лісові	
Ботанічні	
Загально-зоологічні	
Орнітологічні	
Ентомологічні	
Іхтіологічні	
Гідрологічні	
Загально-геологічні	

5. Вкажіть призначення вказаного типу пам'яток природи.

Таблиця

Типи пам'яток природи	Призначення
Комплексні	
Ботанічні	
Зоологічні	
Гідрологічні	
Геологічні	

7. Опишіть структурну ієрархію інститутів безпосередньої охорони і відтворення біорізноманіття та ландшафтів на національному рівні,

обласному, регіональному та місцевому. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Таблиця

Рівні структурної ієрархії	Структурні елементи та їх характеристика
Національний рівень	
Обласний рівень	
Регіональний рівень	
Місцевий рівень	

8. Наведіть рекомендовані, на Ваш розсуд, елементи складових частин структури проекту землеустрою рекреаційних територій. Результати подайте у вигляді таблиці.

Таблиця

Рекомендована структура проекту землеустрою рекреаційних територій

Складові частини проекту	Елементи
Територіальне планування рекреаційних територій	
Визначення земельних ділянок з обмеженим режимом землекористування	
Організація рекреаційних територій	Розміщення об'єктів стаціонарної рекреації
	Розміщення об'єктів регульованої рекреації
Система заходів з охорони та відновлення рекреаційних ресурсів	
Ефективність проекту	

9. Опишіть, якщо Вам відомі, приклади інвестування екологічно чистих виробництв.

10. Опишіть середовище конкретного, на Ваш розсуд, об'єкта природно-заповідного фонду України. Результати подайте у вигляді таблиці.

Таблиця

Компонента	Характеристика компоненти
Макрооточення	Міжнародні фактори
	Демографічні фактори
	Економічні аспекти
	Екологічні аспекти
	Технологічні аспекти
Безпосереднє оточення	Рекреаційно-туристична діяльність
	Землеустрій території
	Ведення кадастру
	Моніторинг довкілля
Внутрішнє середовище	Конкуренти в галузі (наявні та потенційні)
	Кадровий потенціал
	Організація управління
	Фінансовий потенціал
	Виробнича діяльність
	Наукова діяльність

11. Охарактеризуйте види відповідальності за порушення територій природно-заповідного фонду.

Таблиця

Види відповідальності за порушення законодавства про природно-заповідний фонд

Види відповідальності	Їх характеристика

12. Підготуйте мультимедійну презентацію обраного задалегідь об'єкта природно-заповідного фонду, використовуючи такі структурні елементи як загальні відомості (територія та історія створення); характеристика природних комплексів; основні види діяльності; проблеми і перспективи розвитку.

13. Користуючись мережею Інтернет, опишіть приклад розвитку рекреаційної діяльності в межах території конкретного об'єкта природно-заповідного фонду.

14. Опишіть важливі, на Вашу думку, принципи маркетингу і менеджменту природно-заповідної справи. Результати відобразіть у таблиці.

Таблиця

Зміст принципів маркетингу і менеджменту природно-заповідної справи

Принцип	Його характеристика

15. Побудуйте SWOT-матрицю сильних та слабких сторін, можливостей та загроз конкретного об'єкта природно-заповідного фонду (на Ваш вибір). При цьому обґрунтуйте позитивний на негативний вплив факторів зовнішнього середовища на об'єкт природно-заповідного фонду, що досліджується.

16. Побудуйте інформаційну модель стратегії планування розвитку природно-заповідних територій, враховуючи фактор часу та можливості переходу до майбутнього стану. Результати подайте у вигляді рисунку.

17. Охарактеризуйте існуючі штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду в межах Вашого регіону. Результати оформіть у вигляді таблиці.

Таблиця

Штучно створені об'єкти природно-заповідного фонду
та їх характеристика

Назва об'єкту природно-заповідного фонду	Характеристика	Значення

18. Опишіть можливий спосіб використання рекреаційної території. Результати подайте у вигляді схеми чи таблиці. Із наведених можливих способів використання рекреаційної території виберіть декілька (на Ваш розсуд): проведення екскурсій, спортивний туризм, поновлення природних комплексів, відпочинок місцевого населення, пляжний відпочинок, огляд історичних місць, пішохідні маршрути, лікувальний відпочинок, туризм вихідного дня, санаторне лікування.

19. Опишіть можливі напрямки відновлення природно-заповідних територій у післявоєнний період із вказанням першочергових заходів при цьому. Результати подайте схематично.

20. Використовуючи інформаційні джерела, заповніть таблицю, вказавши зміст базових міжнародних конвенцій та угод, що стосуються галузі заповідної справи.

Таблиця

Зміст базових міжнародних конвенцій та угод, що стосуються галузі заповідної справи

Назва конвенції або угоди	Її характеристика

Список рекомендованої літератури

1. Попович С. Ю. Природно-заповідна справа. Навч. посібник. – К., 2018, – 480 с.

2. Данілова О. М., Ємчук Т. В. Заповідна справа та організація туристично-рекреаційної діяльності на територіях природно-заповідного фонду: навч. посібник. – Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2019. – 350 с. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/xmlui/handle/123456789/2993>

3. Конспект лекцій з дисципліни «Заповідна справа» для студентів спеціальності 6.040106 «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». / Укладач: Непошивайленко Н. О. – Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2015. – 68 с. URL: <https://www.dstu.dp.ua/Portal/Data/5/42/2-42-k136.pdf>

4. Бургаз О. А., Грудев П. Х., Кур'янова С. О. Заповідна справа: конспект лекцій. – Одеса: Одеський державний екологічний університет, 2022. – 150 с. URL:

<http://eprints.library.odeku.edu.ua/id/eprint/10892/1/%D0%9A%D0%9B%20%D0%97%D0%B0%D0%BF%D0%BE%D0%B2%D1%96%D0%B4%D0%BD%D0%B0%20%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2%D0%B0%202022.pdf>

5. Дударєва Г. Ф. Заповідна справа: навчально-методичний посібник для студентів освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» напрямку підготовки «Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування». – Запоріжжя: ЗНУ, 2015. – 82 с.

6. Лазарева О.В., Мась А.Ю. Пріоритетні напрямки відновлення природно-заповідних територій у післявоєнний час. Агросвіт. № 7-8. 2023. С. 10-16. URL:

<https://www.nayka.com.ua/index.php/agrosvit/article/view/1339/1349>

7. Лазарева О. В. Напрямки відновлення рекреаційного потенціалу територій у післявоєнний час. Використання й охорона земельних ресурсів та туристично-рекреаційний потенціал територій: Матеріали Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції. Дубляни, 17 травня 2023 р. – Львів : Львівський національний університет природокористування, 2023. – С. 154-156. URL:

https://lnup.edu.ua/attachments/article/5310/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%82%D0%B5%D0%B7%20%D0%BA%D0%BE%D0%BD%D1%84%D0%B5%D1%80%D0%B5%D0%BD%D1%86%D1%96%D1%97_17.05.23.pdf

8. Мась А. Ю. Розвиток заповідних територій. Робоча програма навчальної дисципліни. – Миколаїв, 2022. – 23 с. URL:

<https://moodle3.chmnu.edu.ua/course/view.php?id=31090>

9. Виявлення територій, придатних для оголошення об'єктами природно-заповідного фонду / Олексій Василюк, Анастасія Драпалюк, Григорій Парчук, Дарія Ширяєва. За заг. редакцією Олени Кравченко – Львів, 2015. – 80 с. URL:

http://epl.org.ua/images/pdf/people/1767_EPL_Posibnyk_Fond_Zapovidnu_k.pdf

10. Щепна Л. В. Заповідна справа: методичні рекомендації до проведення практичних робіт. – Луцьк, 2019. – 32 с. URL:

https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/19795/1/zapovid_sp_metod.pdf

11. Косяк Д. С., Кушнірук Ю. С., Яковишина М. С. Методичні вказівки до виконання практичних робіт із навчальної дисципліни «Заповідна справа» студентам спеціальності 101 «Екологія» денної форми навчання. – Рівне: НУВГП, 2018. – 53 с. URL:

<https://ep3.nuwm.edu.ua/9603/1/01-05-25.pdf>

12. Методичні рекомендації призначенні для проведення практичних занять з навчальної дисципліни «Заповідна справа» для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «молодший бакалавр» денної та заочної форми навчання спеціальності 101 «Екологія» освітньо-професійна програма «Екологія». – Житомир, Житомирська політехніка, 2021. – 113 с.

13. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розроблення проєктів створення природних територій та об'єктів природно-заповідного фонду України. Міністерство екології та природних ресурсів України. Наказ № 203 від 20.08.2018 № 306. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0306737-18#Text>

14. Руденко Л. П., Голубцов О. Г., Чехній В. М. та ін. Методологія і практика оцінювання території України для заповідання. Монографія. За ред. академіка НАН України Л. Г. Руденка. – Київ: Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України», 2020. – 248 с.

15. «Випалена земля». Як війна впливає на екологію півдня України? URL: <https://www.radiosvoboda.org/a/novyny-pryazovya-viyna-pivden-ekolohiya-spalena-zemlya/32191731.html>

16. Збитки, завдані природі півдня України з початку війни, сягнули майже 82 мільярдів URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/3674543-zbitki-zavdani-prirodi-pivdna-z-pocatku-vijni-sagnuli-majze-82-milardiv.html>

ДЛЯ НОТАТОК

ДЛЯ НОТАТОК

Навчальне видання

Олена Володимирівна ЛАЗАРЄВА
Андрій Юльянович МАСЬ

Розвиток заповідних територій

для студентів спеціальності 193 «Геодезія та землеустрій»
Галузь знань 19 «Архітектура та будівництво»

Методичні рекомендації

Випуск 431

Редактор *О. Михайлова*
Технічний редактор, комп'ютерна верстка *К. Гросу-Грабарчук*
Друк *С. Волинець*. Фальцювально-палітурні роботи *О. Мішалкіна*.

Підписано до друку 15.09.2023.
Формат 60x84¹/₁₆. Папір офсет.
Гарнітура «Times New Roman». Друк ризограф.
Ум. друк. арк. 2,4. Обл.-вид. арк. 1,3.
Тираж 5 пр. Зам. № 6696.

Видавець і виготовлювач: ЧНУ ім. Петра Могили.
54003, м. Миколаїв, вул. 68 Десантників, 10.
Тел.: 8 (0512) 50–03–32, 8 (0512) 76–55–81, e-mail: rector@chmnu.edu.ua.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 6124 від 05.04.2018